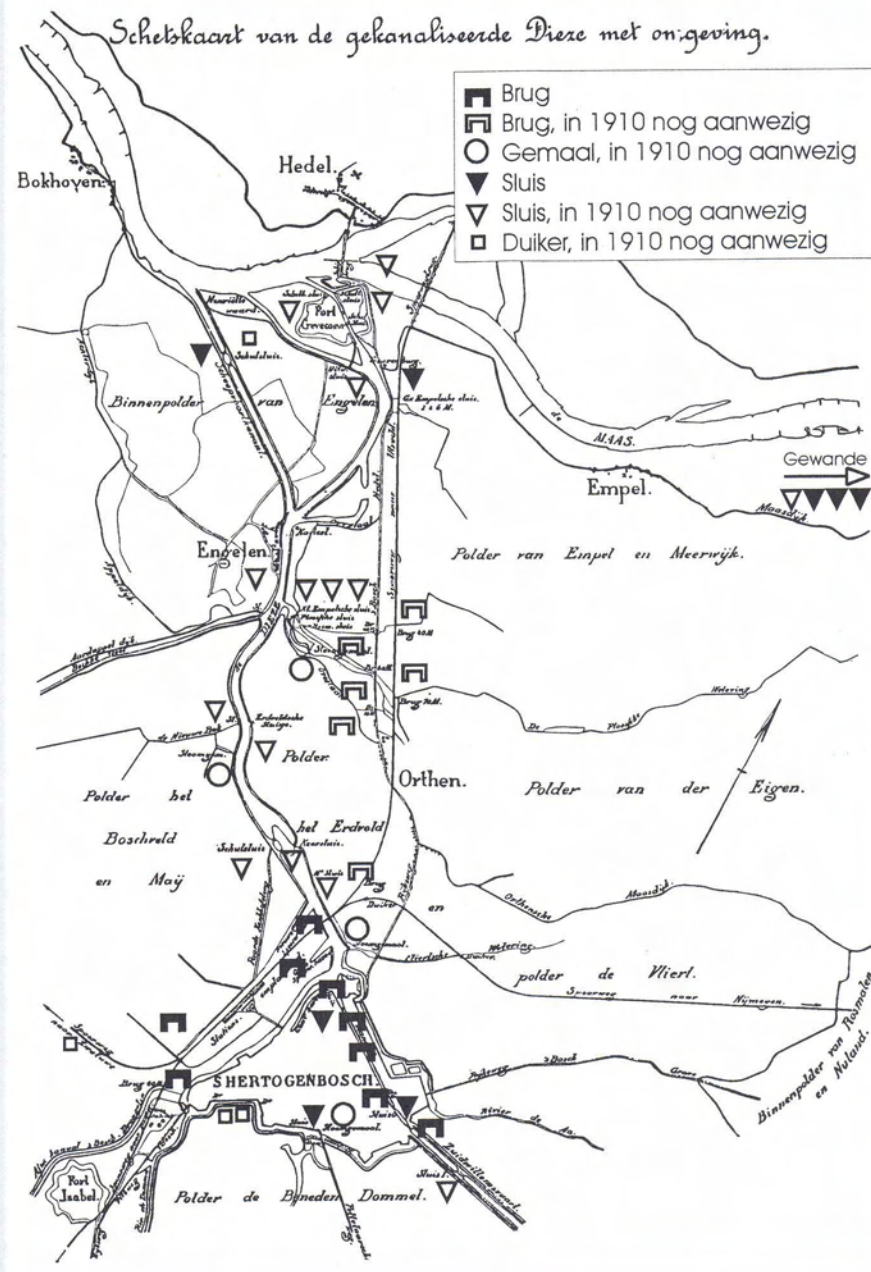

Water en zijn betekenis: fraaie cultuurhistorische inventarisatie

Al te bescheiden noemt Bram Steketee zijn nieuwste boek een cultuurhistorische inventarisatie. Dat zou een lezer kunnen afschrikken. Hoe zo inventarisatie? Toch geen dorre boedelbeschrijving, een oersaai rapport van dertien in een dozijn of hoogstens een gedetailleerd overzicht van wat aan waterstaatkundige zaken in en onmiddellijk buiten onze stad aan wetenswaardigs voorhanden is? Niets blijkt minder waar. De auteur geeft dat begrip 'inventarisatie' een gelukkige en essentiële toevoeging: *cultuurhistorische*. En die uitbreiding geeft zijn studie grote betekenis, kleur en afwisseling. Het verplicht de schrijver uiteraard tot het leggen van de noodzakelijke samenhang tussen een reeks interessante waterstaatkundige ontwikkelingen en de concretisering ervan in de loop der eeuwen in tal van objecten. Hij heeft de vele bruggen, viaducten, duikers, sluizen en gemaalen in onze stad en de nabije regio echter alleen tot voorwerp van zijn studie gemaakt en beschreven, voor zover ze van cultuurhistorische betekenis zijn en ook nog uitmunten door gaafheid, oorspronkelijkheid, zeldzaamheid en esthetische waarde. Het kan niet anders of een grondig historisch onderzoek naar de huidige stand van zaken moet aan al die kwalificaties voorafgaan. Steketee beschikt gelukkig over benijdenswaardige eigenschappen. Hij beheerst alle aspecten van zijn vak, kan, in alle nuchterheid, boeiend schrijven en weet in beknopt bestek talrijke, ook technische, kwesties, ingewikkeld voor een leek, heel helder uit te leggen en te verklaren. Overzichtelijke kaarten, precieze tekeningen en een overvloed aan foto's geven niet alleen toelichting, ze zorgen ook voor herkenbaarheid en verduidelijken de onbetwiste

Overzicht van de in de twintigste eeuw verloren gegane en nog (gedeeltelijk) resterende oude waterstaatkundige objecten.

*De Blauwe Sluis in de Maasdijk te Gewande, gezien vanaf de Hertogswetering.
Al eeuwenlang bevindt zich een sluis op deze plek.
(Foto: BAM)*

invloed die water in de loop van eeuwen op onze gemeenschap in goede en slechte tijden heeft uitgeoefend. In dat opzicht is 's-Hertogenbosch uitzonderlijk exemplarisch. Geen stad in Brabant kan voor haar geschiedenis op zulk een sterke samenhang met water bogen. Water blijkt niet alleen haar levensader te zijn: aanzet tot haar ontstaan en ontwikkeling als centrum van de Meierij en handelsstad in een ver verleden, maar ook voorwaarde voor noodzakelijke verbindingen met tal van plaatsen in haar onmiddellijke omgeving en met een ver buitenland. Voordat wegen landen doorkruisten en plaatsen aan elkaar koppelden, stroomde er al water, dat intensief en frequent verkeer mogelijk maakte, handel en welvaart bracht, redding en toeverlaat waarborgde, maar ook zorgde voor overlast door overstromingen, vaak onverwacht en dodelijk. Mensen hebben zich daartegen geweerd, vindingrijk oplossingen bedacht en technische mogelijkheden uitgebuit. Het resultaat van die eeuwen aan inspanningen heeft een indrukwekkende

hoeveelheid landschappelijke 'bouwwerken' opgeleverd, tot stand gekomen met aarde, klei en zand, maar ook met andere materialen: hout, steen, ijzer, staal en beton en dus niet zonder reden 'kunstwerken' genoemd. Steketees typering van bruggen, sluizen, waterkeringen munten uit door nuchtere precisie. Hij zal het zeker kunnen waarderen, dat aan zijn beschrijving van de Rückertbrug op pag. 44 en 45 kan worden toegevoegd, dat de oorspronkelijk smeedijzeren lantaarns, die naar zijn mededeling, inmiddels zijn verwijderd, opnieuw zullen worden geplaatst, maar nu aan de hand van door zijn collega Nico Jurgens van oude foto's vervaardigde digitale tekeningen. Aardig is, dat dit boek nu juist die aspecten belicht, die tot nu toe te weinig aandacht kregen. De Binnendieze komt daarom maar, terecht, heel zijdelings aan de orde. Daarover bestaat immers al een indrukwekkende literatuur. En die andere 'waterstaat' is fascinerend genoeg. Wel is er uiteraard een schematische kaart van de geka-

naliseerde Dieze, die levens-aorta tussen de stad en de Maas, die tegelijk een fraai beeld schetst van de geschiedenis van deze belangwekkende verbinding. Wat weinigen precies zullen weten, is handig afgebeeld op twee overzichtskaarten (pag. 15 en 17). In één oogopslag valt daar te zien, wat anders een ingewikkelde uitleg vergt. Hoewel het beleid in onze stad - het is bitter dit te moeten constateren - in de voorbije maanden wel eens anders te zien heeft gegeven, is het doel van publicaties als deze: het behoud van waardevol erfgoed, historisch belangwekkende monumenten en zeker ook landschappelijke elementen. En tot die laatste categorie behoren ook allerlei waterstaatkundige werken, de vestingwerken en de structuren, die daar aan ten grondslag lagen. De betrekkelijk jonge - 25 jaar - gemeentelijke afdeling Bouwhistorie, Archeologie en Monumenten (BAM) heeft zich in een reeks van publicaties niet onbetuigd gelaten. Het boek is verschenen bij gelegenheid van Open Monumentendag 2000, toen als landelijk thema 'water' volop in de belangstelling stond.

Bram Steketee, Waterstaatkundige Werken in 's-Hertogenbosch, een cultuurhistorische inventarisatie (Utrecht 2000)